

Asia Tekijänoikeus jakkaraan

Hakija X

Annettu 15.2.2011

Tiivistelmä *Kävelykepeistä jakkaraksi taitettava Olympia-jakkara ei ollut tekijänoikeuslain 1 §:ssä tarkoitettu teos.*

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa koskien jakkaran tekijänoikeussuojaa. Hakija esittää 13.10.2010 päivätyssä lausuntopyynnössään seuraavaa:

Hakija kertoo olevansa lahtelainen hienopuuseppä ja muotoilija ja valmistavansa kalusteita ja lahjaesineitä kokopuusta yrityksessään. Hakija kertoo saaneensa haltuunsa alkuperäisen vuoden 1952 olympialaisiin valmistetun Olympia-jakkaran. Hakija on yrittänyt selvittää tekijänoikeudenhaltijaa selvityksessään onnistumatta. Hakija pyytää lausuntoa siitä, voiko hän aloittaa Olympia-tuolin valmistamisen uustuotantona alkuperäismallia noudattaen.

Hakija on toimittanut tekijänoikeusneuvostolle kaksi valokuvaa Olympia-jakkarasta.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (TekijäL, 404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja TekijäL:n soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei ratkaise näyttökysymyksiä.

Tekijänoikeudesta

TekijäL 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy siten lähtökohtaisesti teoksen luoneelle luonnolliselle henkilölle.

TekijäL 1 §:n mukaiselta teokselta edellytetään, että sitä voidaan pitää tekijänsä itsenäisen luovan työn omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita erityisiä vaatimuksia. Esimerkiksi tuotteen kirjallisella tai taiteellisella laadulla ei ole merkitystä eikä tuotteen aikaansaamiseksi vaaditulla työ- tai tietomäärällä.

Ratkaisu teoskynnyksen ylittymisestä tehdään tapauskohtaisella harkinnalla. Tavanomaisena arviointikriteerinä on pidetty sitä, voiko kukaan muu samaan työhön ryhtyessään päätyä samanlaiseen lopputulokseen.

TekijäL 1 §:n säännökseen sisältyvän esimerkkiluettelon mukaan taiteellisina teoksina suojataan muun muassa taideteollisuuden tuotteita. Taideteollisuuden tuotteita ovat esimerkiksi astiat, valaisimet ja huonekalut. Oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa taideteollisuuden tuotteen teoskynnys on asetettu varsin korkealle. Tämä johtuu siitä, että taideteollisuuden tuotteen muotoilussa lopputulokseen vaikuttavat paitsi tekijän luova panos myös tuotteen käyttötarkoituksesta johtuvat seikat. Ollakseen TekijäL 1 §:ssä suojattu teos taideteollisuuden tuotteen tulee täyttää TekijäL 1 §:n mukaiset itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset käytännöllisestä tarkoituksesta huolimatta. Teoskynnyksen alentaminen taideteollisten tuotteiden osalta olisi omiaan rajoittamaan kilpailua. (Haarmann, Pirkko-Liisa: Tekijänoikeus ja lähioikeudet, Helsinki 2005, s. 87).

Tekijänoikeus ei suojaa teoksen ideaa, periaatteita tai tietoja, vaan sitä persoonallista ilmenemismuotoa, johon ne on teoksessa saatettu. Tekijänoikeussuoja ei siten estä esimerkiksi jonkin idean hyödyntämistä.

Tekijän taloudellisista oikeuksista säädetään TekijäL 2 §:ssä. TekijäL 2 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus tuottaa, TekijäL 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännökseenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.

Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään TekijäL 3 §:ssä. TekijäL 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin.

Teoksen osa saa tekijänoikeussuojaa, jos se teoksesta erillään tarkasteltuna ylittää teostasoon. Teoksella voi olla myös kaksi tai useampia tekijöitä. TekijäL 6 §:n mukaan tilanteessa, jossa kaksi henkilöä ovat yhdessä luoneet teoksen, heidän osuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, on tekijänoikeus heillä yhteisesti.

Tekijänoikeutta teokseen eivät saa esimerkiksi tekniset avustajat, materiaalin kokoajat ym. vastaavat työskentelijät vain työpanoksensa ansiosta (Haarmann 2005, s. 102). Teoksen luomisprosessiin osallistuvan on osallistuttava teoksen muodon ja rakenteen luomiseen, jotta hänen työpanoksensa voitaisiin katsoa ylittävän teoskynnyksen.

TekijäL 7 §:n mukaan tekijänä pidetään, jollei näytetä toisin olevan, sitä, jonka nimi taikka yleisesti tunnettu salanimi tai nimimerkki yleiseen tapaan pannaan teoksen kappaleeseen tai ilmaistaan saatettaessa teos yleisön saataviin.

Tekijänoikeus on TekijäL 43 §:n mukaan voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta.

TekijäL 44 §:n mukaan teokseen, joka on julkistettu tekijän nimeä ilmoittamatta, on tekijänoikeus voimassa 70 vuotta teoksen julkistamisvuodesta. Jos tekijän henkilöllisyys selviää edellä mainitun ajan kuluessa, noudatetaan, mitä 43 §:ssä säädetään.

Korkeimman oikeuden ratkaisuja

Korkein oikeus on käsitellyt useasti tekijänoikeutta taidekäsityön ja taideteollisuuden tuotteisiin. Esimerkiksi ratkaisuissa KKO 1962 II 60 (rannekoru), KKO 1971 II 4 (ryijy) ja KKO 1980 II 3 (korumallit) korkein oikeus katsoi tuotteen nauttivan tekijänoikeussuojaa.

Sen sijaan ratkaisuissa KKO 1932 II 267 (makuuhuoneen kalusto) ja KKO 1975 II 25 (huonekalut) sekä KKO 1948 II 464 (kattovalaisin) ja 1976 II 48 (miilumenetelmällä valmistetut valaisimet) korkein oikeus katsoi, ettei teoskynnys ylittynyt.

Tekijänoikeusneuvoston aikaisempia lausuntoja

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeutta taidekäsityöhön ja taideteollisuuden tuotteisiin esimerkiksi lausunnoissaan TN 2007:11 (kynttilänjalka ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2007:7 (marjanpoimuri ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2006:19 (hirvenpääkoristeiset snapsilasit olivat TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia (ään.)), TN 2006:9 (huonekalut olivat TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia), TN 2005:1 (koristelautanen ei ollut TekijäL:ssa tarkoitettu teos), TN 2004:9 (koru oli TekijäL:ssa tarkoitettu teos, mutta valmistusmenetelmä ei kuulunut tekijänoikeussuojan piiriin) ja TN 2001:16 (heijastimet eivät olleet TekijäL:ssa tarkoitettuja teoksia).

Vastaukset lausuntopyynnössä esitettyihin kysymyksiin

Hakija haluaa tietää, onko Olympia-jakkara tekijänoikeudella suojattu ja edellyttääkö Olympia-jakkaran kappaleen valmistaminen uustuotantona alkuperäismallia noudattaen siten tekijän suostumusta.

Tiettyjä rajoituksia lukuun ottamatta, tekijällä on yksinomainen oikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja saattaa se yleisön saataviin tekijänoikeudellisen suoja-ajan ollessa voimassa.

Ollakseen TekijäL 1 §:n nojalla suojattu teos taideteollisuuden tuotteen on oltava tekijänsä henkisen luomistyön itsenäinen ja omaperäinen tulos. Se, että tuotteella on jokin käyttötarkoitus, ei vielä kerro sen teosluonteesta. Mikäli tuotteen käyttötarkoitus hallitsevassa määrin sanelee lopputuloksen pikemminkin kuin tekijän luova panos, kyse on tuotteesta, joka ei ole tekijänoikeudellisessa mielessä riittävän itsenäinen ja omaperäinen teos.

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut hakijan toimittamaa kuvamateriaalia Olympia-jakkaraa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että Olympia-jakkaran käyttötarkoitus on mahdollistaa saman jakkaran käyttö sekä istuimena että kävelykeppinä. Olympia-jakkaran muoto on hallitsevassa määrin seurausta käyttötarkoituksesta. Olympia-jakkaran ympyränmuotoinen istuinosa, kävelykeppiosan varren suora muoto tai Olympia-jakkaran muoto kokonaisuutena eivät ole siinä määrin omaperäisiä, että kukaan muu ei lähtökohtaisesti päätyisi samanlaiseen lopputulokseen vastaavaan työhön ryhtyessään.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että huomioiden ratkaisukäytännössä käyttöesineille asetettu korkea teostasovaatimus, Olympia-jakkara ei ole siinä määrin itsenäinen ja omaperäinen, että sitä olisi pidettävä TekijäL:n 1 §:ssä tarkoitettuna teoksena.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että olympiarenkaiden kaupallinen käyttö voi edellyttää oikeudenhaltijan suostumusta muun lain kuin TekijäL:n perusteella. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa muiden lakien kuin TekijäL:n soveltamiseen.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Marco Grönroos

Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Pirjo Kontkanen, Pekka Pulkkinen, Teemu Kalliala, Martti Virtanen, Anne Salomaa, Eija Hinkkala, Tuula Hämäläinen, Kirsi-Marja Okkonen, Riikka Tähtivuori, Markku Uotila, Pekka Sipilä, Ismo Huhtanen, Martti Kivistö, Heikki Jokinen.